

เทศน์เช้า วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๙

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

หนังสือมันเป็นตำรา เวลาพระเรา เวลาบวชมาแล้ว บวชมาแล้วต้องมีการศึกษา พอศึกษาเสร็จแล้วมันเก็บไว้ในหัวใจ พอเก็บไว้ในหัวใจ เวลาออกรบไป เวลาออกธุดงค์ไปแล้วเก็บไว้ในหัวใจ เหมือนกับทหาร ทหารต้องฝึกหัด ทหารฝึกแล้ว เวลาฝึกทหารเขาจะให้ถอดเครื่องแบบ แล้วมาบิดดูว่า เหนือใครมากกว่า ถ้าเหน้อยยังน้อยอยู่ ไปฝึกต่อ

ถ้าใครขยันฝึกฝน ขยันให้มีความชำนาญ เวลาออกสนามรบแล้วเขาจะเอาชีวิตเขารอด คนไหนขี้เกียจขี้คร้าน คนไหนเอาโรคเอาเปรียบ เวลาเข้าสนามรบนะ ตายหมดเลย

นี่ก็เหมือนกัน เวลาเราศึกษาๆ ศึกษาแล้วเวลาออกรบแล้วเขาไม่เอาตำราไปด้วย เวลาออกรบนะ ออกรบเขาใช้ประสบการณ์ของเขา ถ้าใครผ่านสนามรบมาแล้ว ทหารไม่เคยไปสนามรบ อย่าเพิ่งอวดว่าเป็นทหารผ่านศึก ทหารผ่านศึกมันต้องออกรบ รบจนชนะแล้วมันถึงว่าเป็นทหารผ่านศึก ใ้ฉันเหมือนกัน เวลาออกไปนะ เอาตำราวางไว้ บรรจุกะระสุน บรรจุกะระสุนแล้วยังใช้ไหม มันตายหมดละ

นี่พูดถึงเวลาตำรา พูดถึงตำราเป็นตำรา จะบอกว่าภาคปริยัติ ปริยัติเราก็ได้ศึกษาแล้ว ศึกษาแล้ว วัตถุประสงค์ต้องเป็นปฏิบัติ ทีนี้พอปฏิบัติแล้วก็ละล้าละลัง คนทุกคนก็ปรารถนาคุณงามความดีทั้งนั้นนะ เวลาพระเรามาเจอญาติโยม อยากจะช่วยพระ อยากช่วยพระก็ไปพิมพ์หนังสืออสุภะ พอพิมพ์หนังสืออสุภะเอาไปแจกกัน ใ้พระก็เลยใส่ข้อมไว้คนละเล่ม อาจารย์ถามว่า “พิจารณาอย่างไร”

“ผมใ้คืออสุภะ”

“อยู่ในไหน”

“อยู่ในข้อม”

อสุภะมันเกิดที่จิต อสุภะเวลามันเกิดขึ้น มันเกิดที่การปฏิบัติมัน แต่คนเรามันยังทำกันไปๆ มันทำให้การประพฤติปฏิบัติมันแบบว่ากรรมคลุกเคล้ากันไง เวลากรรม พวกเราเวลาเราทุกข์เรายาก เรื่องเวรเรื่องกรรม แล้วกรรมมันคลุกเคล้ากัน เราแบ่งแยกไม่ได้เลยว่ากรรมอันไหนเริ่มต้น อันไหน ท่ามกลาง อันไหนที่สุด แล้วอันไหนก่อนอันไหนหลังวะเนี่ย โอ๊ย! กุญแจหาคุญแจ กุญแจกุญแจอยู่ที่นี่ก็ เพราะกรรมกุญแจแหละ กรรมมันคลุกเคล้าไปหมดเลย

แต่ถ้ามันเริ่มต้น ศึกษาที่ศึกษาดี ศึกษาเลย ๘ ประโยค ๑๐๐ ประโยค ศึกษามาเลย ศึกษาเสร็จ แล้ว จบแล้วมาพุทโธให้ได้ อ้าว! พุทโธให้ได้สิ ปฏิบัติให้ได้ ทำสมาธิให้ได้ ศีล สมาธิ ปัญญา ง่ายๆ ศีล สมาธิ ปัญญา มรรค ๘ มันแบ่งได้ว่าศีล สมาธิ ปัญญา ศีลคือความบริสุทธิ์ของเรามันบริสุทธิ์ไหม ถ้าไม่บริสุทธิ์ พอนั่งสมาธินะ โอ้โฮ! ไอนั้นเราก็อ่านแล้ว ไอนี้ก็ทำแล้ว ไอนั้นก็เป็นอาบัติ แล้วสมาธิจะเป็นได้อย่างไรละ

ศีล ถ้าศีลมันบริสุทธิ์แล้ว พอมันนั่งไปแล้วมันสบายใจ ถ้าคนเราจะนั่ง ศีลเราบริสุทธิ์ ถ้ามันจะ ผิดพลาดมา เราก็ได้ปลงอาบัติแล้ว ในปัจจุบันนี้มันเป็นปกติ ก็เพิ่งปลงอาบัติเดี๋ยวนี้ เพิ่งปลงอาบัติ สะอาดบริสุทธิ์เดี๋ยวนี้ นั่งเดี๋ยวนี้ ที่นั่งเดี๋ยวนี้ ก็เลสมันก็หลอกไม่ได้ พอกิเลสมันหลอกไม่ได้ มันจะ เอาอย่างไรละ โอ้โฮ! เราว่าसान้อย เราคงภาวนาไม่ได้หรอก...มันไปนุ่นแล้ว เวลามันนั่งไปแล้วมันก็ บอกว่าศีลมันไม่บริสุทธิ์ มันทำผิดศีล มันก็เกิดความกังวล พอเกิดความกังวลนะ พอปลงอาบัติเสร็จ เรียบร้อยแล้ว พอจะนั่งจริงๆ มันปวดเมื่อยไง พอมันปวดเมื่อย เอาแล้ว “เราคงไม่มีวาสนาแล้ว เราทำ ไม่ได้แล้วละ” กิเลสมันก็หลอกอีก

ศีลก็ไม่ได้ สมาธิก็ไม่ได้ แต่ปัญญาคินะ ปัญญาดีนี่ปัญญาของกิเลสไง กิเลสมันพลิกมันแพลง มันหลอกมันล่อ เพราะกุศิกษามายอะ กุเรียนมาจบหมดแล้ว พระพุทธเจ้าพูดอะไรจำได้หมดเลย ก็อุป ปี่ พุทธพจน์ๆ อามาทุดมันผิดตรงไหน มันผิดตรงไหน

ผิดตรงกิเลสเราเต็มหัวใจนี้ไง แต่ธรรมะนี้ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไง มันก็เลย ตีความเห็นกันไปร้อยแปดไป ร้อยแปดไป ฉะนั้น เวลาศึกษา พอพูดอย่างนี้แล้วเหมือนกับการ

ต่อต้าน ไม่นะ หลวงตาท่านบอกว่าท่านก็ศึกษามา ท่านเป็นมหามา แล้วเวลาเขามาขอทุนรอนไป ส่งเสริมการศึกษานะ ท่านไม่ให้ ท่านไม่ส่งเสริมเท่าไร

แต่จริงๆ แล้วท่านส่งเสริม เวลาส่งเสริม ท่านออกทุนนะ วัดโพธิสมภรณ์ หลวงตาท่านเป็นคน อุปัฏฐากอุปถัมภ์มา คนที่เรียนที่วัดโพธิสมภรณ์ พระบวชที่วัดโพธิสมภรณ์ ที่ฉันอาหารอยู่ เงินหลวง ตาทังนั้น เวลาท่านทำ ท่านทำได้ดิน ท่านทำไม่ให้ใครไปแอบอ้าง นี่เวลาท่านทำนะ

ถ้าการศึกษา การศึกษาด้วยความสะอาดบริสุทธิ์นะ การศึกษานั้นมันก็เป็นวิชาการใช้ใหม่ มัน จะผิดไปไหน แต่การศึกษาเราศึกษาโดยกิเลสตัดหาความทะยานอยาก ศึกษาเป็นทางผ่านใจ ศึกษา เพื่ออภิเระตนตัวเองขึ้นมาใจ ศึกษาเพื่อกิเลสตัดหาความทะยานอยากใจ ศึกษาเพื่ออวดอ้างใจ ฉันมี ความรู้ใจ

แต่เวลาที่มีการศึกษาโดยความรู้ของตน นี่ท่านส่งเสริม เวลาท่านส่งเสริมนะ หลวงตา เราอยู่กับ ท่าน เราถึงบอกหลวงตายอดเยี่ยม ทำคุณงามความดีไว้เบื้องหลัง ปิดทองกันพระ

เขาไม่ปิดทองหลังพระกันหรอก เขาปิดทองกันพระ เพราะท่านไม่ปรารถนาอะไรทั้งสิ้น ท่านไม่ปรารถนาความดีของใครทั้งสิ้น เวลาท่านทำ ท่านทำเพื่อศาสนทายาท ทำเพื่ออนุชนรุ่น หลัง เวลาท่านทำ ท่านแอบทำ

วัดโพธิสมภรณ์ หลายวัดที่หลวงตาท่านอุปถัมภ์อุปถัมภ์อยู่ แต่เวลาที่มีพวกการศึกษา พวก มหาวิทยาลัยต่างๆ ไปขอ ถ้ามหาวิทยาลัยสงฆ์นะ ท่านไม่ให้ แต่ถ้ามหาวิทยาลัยทางโลก ท่านไม่ต้อง ไม่ให้ ท่านไปสร้างตึกให้เลย ท่านสร้างตึกให้ ท่านซื้อคอมพิวเตอร์ให้ ท่านส่งเสริมเต็มที่เลย เพราะ คนเรามันต้องมีการศึกษา ไม่มีการศึกษา มันฉลาดขึ้นมาได้อย่างไร ถ้าการศึกษามันเป็นประโยชน์กับ โลก ศึกษาเป็นศึกษา จบแล้วมีงานทำใหม่ จบแล้วทำงานหรือยัง

ศึกษาแล้วต้องมาปฏิบัติใจ เขาศึกษาให้มาปฏิบัติ การศึกษาก็ศึกษามาเพื่อความรู้ใช้ใหม่ พอมี ความรู้ต้องมีอาชีพ เราก็ต้องมาหาอาชีพของเรา

พระปฏิบัติกำลังหาอาชีพ หากุณธรรมในใจของตน บวชมาแล้ว ศึกษามาแล้ว ศึกษามาแล้ว เพราะอะไร เพราะเวลาเราศึกษา ศึกษากับอุปัชฌาย์ เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ ให้อนุโลมปฏิโลม นี้ อุปัชฌาย์ให้แล้ว อุปัชฌาย์ให้อาฐแล้ว นิสสัย ๔ อกรรมกิจ ๔ สิ่งที่ไม่ได้ ๔ อย่าง ปาราชิก ๔ ให้อยู่โคนไม้ อยู่ในเรือนว่าง นี้ศึกษามาแล้ว เอาเลย พอเอาเลย เราก็ทำจริงทำจังของเราขึ้นมา นี้พระปฏิบัติ ที่นี้พอปฏิบัติแล้วจะไม่ละล้าละล้ง

เราอยู่กับครูบาอาจารย์มาเยอะ สิ่งที่เป็นคำร่าๆ คุณติ คนเราไม่มีความมั่นใจ อ้างเอกสารๆ

เราอยู่กับหลวงตาอีกแหละ...ของเด็กเล่น เอกสารนี้ของเด็กเล่น สัจจะสรวีย์สำคัญ พูดคำไหนคำนั้น ออกมาจากหัวใจที่เป็นจริง ตรัสแล้วไม่คืนคำ คำเดียวแน่นอน นี่ถ้าเป็นธรรม

แต่โลกเขาต้องเป็นเอกสารนะ เพราะคนมันกะล่อน สัจจะนี้มันกะล่อน มันพลิกแพลงได้ ถึงต้องเอาเอกสารมาเพื่อมันจะได้ติดคุกได้ไง ต้องทำสัญญาเพื่อติดคุกๆ กันไง เพราะโลกมันกะล่อน

แต่เวลาเราอยู่กับท่านสมัยท่านยังไม่ออกมาช่วยโลก เวลาท่านเห็นเรื่องเอกสาร ท่านหัวเราะเยาะ เด็กเล่นขายของ แต่คำพูดของท่านนี้สัจจะ นี้ความจริง คำพูดของท่านเป็นสัจจะ คำไหนคำนั้นแล้วไม่มีเปลี่ยนแปลง นี่ไง เวลามันออกมาจากใจๆ มันเป็นอย่างนั้นไง ถ้ามันเป็นอย่างนั้น

ที่นี้พอคนที่ไม่มีวุฒิภาวะ คุณติ เวลา “ฉันพูดเหมือนหนังสือเล่มนั้นเลย ฉันพูดเหมือนหนังสือเล่มนั้น”

มันเขียนหนังสือไว้ก่อน แล้วมันก็มาพูด มันก็มาอ้าง มันอ้างของมันไปทั้งนั้นนะ “ฉันพูดเหมือนหนังสือเล่มนั้นเลย ฉันพูดเหมือนหนังสือเล่มนั้นเลย” มันแอบอ้างทั้งนั้นนะ แล้วหนังสือเล่มนั้นถูกไหม

ถ้ามันถูกนะ เวลาผู้ปฏิบัติมันสะท้อนใจ มันสะท้อนใจอย่างนี้ แม้แต่แผนของมันยังชี้ไปทางที่ผิด แล้วคนที่เดินทางมันจะถูกต้องได้อย่างไร แม้แต่แผนของมันชี้ไปทางที่ผิด เวลาหนังสือเวลาชักนำกัน ชักนำไปในทางที่ผิดๆ ในทางที่ผิดๆ แล้วก็ไปศึกษาความรู้ที่ผิดๆ แล้วอ้างพุทธ

พจน์ๆ ใ้อพวกเราก็ไม่ได้ศึกษามา ก็ไม่รู้ว่พุทธพจน์มันจริงหรือไม่จริงก็ไม่รู้แหละ ถ้บอกพุทธพจน์ เราต้องเชื่อเลยนะ ถ้ไม่เชื่อ เดียวเป็นบาปเป็นกรรมนะ

แต่เวลาเราพูดบ่อย เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพานนะ ท่านฝากศาสนาไว้กับบริษัท ๔ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา นี้เวลาท่านพูดถึง ฝากศาสนาไว้กับบริษัท ๔ แล้วเวลาฝากศาสนาไว้กับบริษัท ๔ เวลาใครจะพูดจาบจ้วงอย่างใด “ภิกษุเอ๋ย เมื่อใดบริษัท ๔ ยังไม่สามารถกล่าวแก้คำจาบจ้วงของลัทธิต่างๆ ได้ เราจะไม่ยอมนิพพาน”

แล้วท่านก็เผยแผ่มา ๔๕ ปี จนสุดท้ายเวลาท่านพูดกับมาร เวลามารมันคลใจๆ มารมันคลใจตลอด “เมื่อใดภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาของเรายังไม่เข้มแข็ง ยังไม่สามารถกล่าวแก้” กล่าวแก้ก็นี้ไง กล่าวแก้ก็เถียงมัน เถียงมัน โต้แย้งกับมัน “ถ้ภิกษุเรายังไม่เข้มแข็ง ไม่สามารถกล่าวแก้กับพวกลัทธิต่างๆ ได้ เรายังไม่ยอมนิพพาน”

จนภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาสามารถกล่าวแก้ เพราะพระอรหันต์เยอะๆ ไปหมด “มารเอ๋ย อีก ๓ เดือนข้างหน้า เราจะนิพพาน บัดนี้ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาของเราเข้มแข็ง สามารถกล่าวแก้คำจาบจ้วงของลัทธิต่างๆ ได้ อีก ๓ เดือนข้างหน้าเราจะนิพพาน”

ทีนี้เวลาเรากล่าวแก้ เขาโจมตี เขามีความเห็นผิด เขาชี้ทางผิด แล้วเราแก้ไข มันผิดตรงไหน มันผิดหรือมันถูก เราทำตามพระพุทธเจ้าสอนหรือเปล่า เราทำตามพระพุทธเจ้าสอน เราทำตามพระพุทธเจ้าสั่งไว้เลย ถ้มันผิดพลาด เราก็กล่าวแก้ กล่าวแก้ด้วยเหตุด้วยผลไง

ถ้ศาสนาไหนไม่มีมรรค ศาสนานั้นไม่มีผล ศาสนาไหนไม่มีศีล ไม่มีสมาธิ ไม่มีปัญญา ศีลไง ศีลคือสัมมาทิฎฐิ คือความเห็นที่ถูกต้องดีงาม เพราะถ้เป็นมิจฉาแล้วมันเป็นศีลเหมือนกัน เวลาถ้ศีลก็ถ้อเคร่งถ้ออดกัน แล้วเอามาข่มขี้กัน เอ็งแน่นกว่าข้า ข้าแน่นกว่าเอ็ง เอ็งสู้ข้าไม่ได้ ข้าสู้เอ็งไม่ได้ ใ้อันนั้นมันถ้อศีลด้วยการแข่งขัน แต่ถ้เราถ้อศีลของเราด้วยความปกติของใจ ถ้ใจมันปกติ ใจมันตั้งมั่น ใจมันเอกัคคตารมณ์ ใจมันมีพลังงานของมัน ถ้ใจมีพลังงานของมัน นี้ศีล

ถ้ามันเกิดสมาธิขึ้นมา เกิดสมาธิขึ้นมาก็เป็นสัมมาสมาธิใช่ไหม แล้วถ้าเกิดปัญญาขึ้นมาก็เป็นภาวนามยปัญญา ปัญญาที่เกิดขึ้นจากใจดวงนั้น นี่ไง มันจะไปถือเคร่งถืออวดใคร จะไปแข่งขันกับใคร มันเป็นกิเลสกับธรรมแข่งขันในหัวใจ คนที่ประพฤติปฏิบัตินะ นักรบ ทหารที่ได้ฝึกมาดีแล้วออกรบ ออกรบเจอกิเลส เจอกิเลส เจอข้าศึกใช่ไหม เจอข้าศึก

ทหาร ๒ ประเทศมันไม่เคยรู้จักกัน มันไม่มีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกัน มันฆ่ากันทำไมล่ะ ทหารกองทัพ ๒ กองทัพเขาไม่เคยเห็นกัน เขาไม่มีความบาดหมางในใจต่อกัน เขาฆ่ากันทำไม ทหารที่มันออกรบมันรู้จักกันไหม มันต่างคนต่างมา มันไม่รู้จักกันเลย มาเจอหน้ากันยังกันเบ่รียงๆ แล้วมันทำอย่างนั้น ได้อย่างไรล่ะ ทำไมมันทำอย่างนั้นล่ะ

นี่ก็เหมือนกัน กิเลสของเราๆ เราอยากฆ่ามันๆ กลับไม่เห็นใจ กลับให้กิเลสมันพลิกแพลง เอาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาทำลายเราใจ ถ้ามันจะไม่ทำลายเรา เราต้องมีสติมีปัญญา มีสติปัญญา เวลาเข้าไปสู้แจ้ง ความรู้แจ้ง

เวลาคนภาวนา คนภาวนาขอให้ภาวนาเถิด ถ้าภาวนาไปแล้วนะ เวลาสุดมยปัญญามันปัญญาการศึกษา จินตมยปัญญา จินตนาการมันก็รู้ของมัน ภาวนามยปัญญาขึ้นมามันจะรู้ คนที่ภาวนาเป็นเขาจะแบ่งได้เลยว่าอะไรเป็นสุดมยปัญญา ปัญญาระดับของการศึกษาแค่ไหน จินตนาการ 'อินส์ไดน์' บอกว่าจินตนาการสำคัญกว่าความรู้ มีความรู้ ถ้าไม่มีจินตนาการ มันสร้างอะไรไม่ได้ จินตมยปัญญาของมัน เราจินตนาการไปแล้ว จินตนาการไปแล้วมันไม่ลงเป้าหมาย ไม่ลงเป้าหมายคือมันไม่ลงสู่จิต เพราะปฏิสนธิจิต จิตเวียนวายตายเกิดในวัฏฏะ เวลาภาวนามยปัญญา มรรคญาณที่มันสมมุจเลทๆ มันจะทำลาย มันต้องทำลายลงที่จิต แล้วถ้ามันเป็นจินตนาการ มันจินตนาการขึ้นมามันลงสู่จิตไม่ได้

แล้วถ้ามันเกิดภาวนามยปัญญา ภาวนามยปัญญามันเกิดมาจากไหน มันเกิดจากศีล เกิดจากสมาธิ สมาธิเกิดจากไหน สมาธิเกิดจากจิต ถ้าสมาธิเกิดจากจิต เวลามันเกิดปัญญาขึ้นมาปัญญามันเกิดจากสมาธิ สมาธิที่มันทำลายขึ้นไปมันก็ทำลายสู่จิตนั้น ถ้าทำลายสู่จิตนั้นมันเป็นภาวนามยปัญญา ถ้าปัญญามันเกิดขึ้นอย่างนี้ นี่นักปฏิบัติ นักรบ

สุดมยปัญญา จินตมยปัญญา ภวานามยปัญญา แล้วถ้าภวานาไป เวลามันภวานาไปมันเป็นที่
ัจจะความจริงนะ แต่ถ้ามันเป็นโลกียปัญญา วิชาชีพ “อ้าว! ก็ฉันบวชพระ อาชีพพระก็ต้องแสดง
ธรรม อาชีพพระต้องสอนศีลธรรม เออ! นี่อาชีพพระ” นี่โลกียปัญญา

ถ้ามันเกิดโลกุตตระละ โลกุตตระมันเกิดวิปัสสนา วิปัสสนาญาณ วิปัสสนาการรู้แจ้งในจิต
ของตน นี่ไง ระหว่างกิเลสกับธรรม กิเลสกับธรรมที่มันรบกัน ถ้ามันรบกัน คนภวานามันจะรู้เป็นขั้น
เป็นตอน นั้นเวลาการสอนไง เวลาการสอนนะ พื้นฐาน พื้นฐานของคนที่มาวัด คนที่มาวัด เราก็
ต้องวัดระดับเขาก่อน อายุจะมากน้อยแค่ไหนมันเรื่องของอายุ วุฒิภาวะของจิต อายุจะมากขนาดไหน
มันแก่แต่ตัวไง แก่แต่อายุไง หัวใจมันเด็กน้อย ถ้าเด็กน้อย เด็กน้อยมันเข้าวัดเข้าวาแล้วผู้ใหญ่ต้องดูแล
มันนะ ถ้าเด็กน้อยเข้าวัดเข้าวา ถ้าผู้ใหญ่ไม่ดูแลมัน มันทำอะไรไม่ถูกหรอก มันจะหาแต่พี่เลี้ยง

คนเข้ามาวัด ระดับของท่าน ระดับของเริ่มต้น เราก็ต้องปูพื้นฐานของเขา ก็เป็นพิธีกรรม
พิธีกรรม ศาสนพิธี เขาไว้กับผู้ที่มาฝึกหัดๆ พิธีกรรม แต่พ้นจากพิธีกรรม พิธีกรรมมันก็ทำให้
เราติดพิธีกรรมนั้น มันแย่งชิงเวลาของเราไปหมดใช่ไหม ถ้าเรารู้แล้ว พิธีกรรมเราก็วางไว้เราเอา
เนื้อๆ เอาเนื้อๆ เสร็จแล้ว ถ้ามันพัฒนาขึ้น อยู่ที่ไหนก็พูดอะไรได้ จะยืน จะเดิน จะนั่ง จะนอน
ภวานาได้ตลอดทุกวินาที ถ้าคนมีสติปัญญานะ คนจะฝึกหัดนะ ไม่ให้เวลาเราเสียไปแม้แต่วินาที
เดียว

การภวานา ทางของนักบวชเป็นทางที่กว้างขวาง ภวานา ๒๔ ชั่วโมง ทางของฆราวาสเป็นทาง
คับแคบ คับแคบเพราะทำมาหากินใช่ไหม เวลาภวานาก็สวดมนต์ เข้าขึ้นมา ตื่นขึ้นมาสวดมนต์ นั่ง
สมาธิ ๕ นาที ไปทำงาน กลับจากทำงานมาสวดมนต์ นั่งสมาธิอีก ๑๐ นาที นอน ได้แค่นั้น ทางมันคับ
แคบ

ทางของนักรบ ๒๔ ชั่วโมง มันเสร็จแล้วไปเลย ไม่เชื่อเดียวสะกดรอยตามดูได้ พระมันเสร็จ
แล้ว ทำกิจวัตรของตนแล้วให้ภวานาได้เลย ๒๔ ชั่วโมง ๒๔ ชั่วโมง ทำทั้งวันทั้งคืน ๒๔ ชั่วโมง ทำ
ได้ตลอดเวลา แล้วถ้ามีสติปัญญาขึ้นมา นักรบไง

ถ้ามันเป็นจริงๆ ขึ้นมา คนที่ภาวนาเป็นมันจะรู้ระดับไง พัฒนาการของจิต วุฒิภาวะของจิต จิตจะพัฒนาการขึ้นได้อย่างไร บุคคล ๔ คู่ โสคาปัตติมรรค โสคาปัตติผล สกิทาคามีมรรค สกิทาคามีผล อนาคามีมรรค อนาคามีผล อรหัตตมรรค อรหัตตผล มันพัฒนาขึ้นไปไง แล้วต้องพูดถูกต้องด้วย มันเหมือนกับทางการศึกษา มันได้วุฒิมารอย่างไร วุฒิมาอย่างไร

ไอนี้เหมือนกัน เวลามันได้มาเป็นปัจเจกตั้ง เป็นสันติภูริโกขของใจ ใจมันเป็นอย่างนั้น จิตนี้กลั่นออกมาจากอริยสังข์ ใจนี้กลั่นออกมาจากความจริง ถ้ากลั่นออกมาจากความจริง มันถึงจะเป็นความจริงในใจดวงนั้น

สมบัติของศาสนาพุทธ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากราบธรรมๆ กราบคุณธรรมอันนี้ คุณธรรมในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ แล้วเวลาเผยแผ่ธรรมๆ เวลาผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ ขึ้นมามันมีคุณธรรมในใจ นี่หลักเกณฑ์ศาสนาพุทธ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรีสรูธรรม เวลาแสดงธรรมขึ้นมา พระอัญญาโกณฑัญญะมีดวงตาเห็นธรรม สังขธรรมอันนี้ ธรรมะมีอยู่ดั้งเดิม ธรรมะมีอยู่ดั้งเดิม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามารื้อค้นขึ้นมา สังขธรรมอันนี้อยู่ในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใจ นี้คุณค่าของมัน คุณค่าของมัน สมบัติในพระพุทธศาสนาอยู่ที่นี้

ไอนั้นเป็นศาสนวัตถุ ศาสนพิธี ศาสนบุคคล ไอนั้นมันเป็นสิ่งแวดล้อม มันเป็นสิ่งที่เข้ามาเชิดชูพระศาสนา แต่ตัวศาสนาจริงๆ คือสังขธรรม คืออริยสังข์ คือสังขจะความจริงอันนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากราบธรรมอันนี้ แล้วเราปรารณากัน ปรารณาธรรมอันนี้ ธรรมอันนี้อยู่ที่ไหน ธรรมอันนี้อยู่ที่ไหน

อยู่ที่กลางหัวอก ธาตุรู้ พุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน อยู่ที่ความรู้สึกอันนี้ ความรู้สึกที่ทุกข์ที่ยากที่เราศึกษาธรรมะกันมาทั้งหมดก็เพื่อตรงนี้ เพื่อให้ใจนี้มันได้ฝึกหัดของมัน เพื่อให้ใจนี้มันได้มีดวงตาเห็นธรรม เพื่อให้ใจดวงนี้เป็นธรรม ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม เอวัง